כשיר מהו. אם היו מובלעין ברובה של שדה ולא בריבוע כעין[ב] חלובה דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אצל שעשוין כאלעדה דלא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך מזה. ואם תמצי לומר דהכא נמי נמדדין עמה: **כשורה מהו.** דכל כנגד השורה אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה וכל חרישות בעינן שתי וערב כשורה כזה ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש. ואם תמצי לומר דכשורה נמדדין עמה: **איצטדינין.** דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו אם ברובה של שדה מפוחזין כעין קרני שור האיצטדין כזה. איצטדין וכן כולן אחרון אחרון לא מזדרע שפיר כראשון: **עקלתון.** כזה: עקלתון

תנא אם היה סלע יחידי כו'. אמתני' קיימא בריישא דקתני [קג:] פחות מיכן נמדדין עמה וקתני עלה שאם היה סלע יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה ובא לו המוכר להתחיל למדוד משם אפי' אי הוי ההוא סלע כל שהוא דהוי נמוך מי' טפחים הרבה וקצר מארבעה טפחים אפילו הכי אין נמדדין עמה דלא בטיל לגבי שדה אלא היכא דכי מובלע בתוך השדה אבל כשהוא חוץ מן השדה לא בטיל לגבי שדה ולא מיבעי' אי הוי יחידי ממש אלא אפי' אי הוה בתוך השדה אלא שסמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה אלא היכא דהוי מובלע באמצע שדה הוא דמיקרו שידלי דארעא ובטילי כן גלאה בעיני ועיקר. ורבותינו מפרשים דאדר' יאחק קאי דאוקי לפחות מיכן דמתניתין בדהוו ארבע קנין דבטילי ואוקימנא במפוחזרים בה' קנין אי נמי ברוב שדה ומשום הכי בטילי אבל במכונסין לא בטילי וקס"ד ה"מ בנמוכין מעשר' וגבוהין יותר משלשה אבל נמוכין פחות משלשה לא בעינן מפוחזרין והשתא אתיא בריישא למימר דאי הוו הנהו ארבע קנין סלע אחד אפילו כל שהוא אין נמדדין כלומר אף על גב דאין גבוהין ג' לא בטילי ולא נהירא לי האי פירושא כלל דמ"ש סלע יחידי משלעיס הרבה מכונסים הא כיון דמכונסים כסלע אחד דמו ועוד מנין לנו שיש חילוק בכל פחות מי' בין גבוה שלשה לפחות מג' וכלל וכלל אין לישב אלא כמו שפירשנו: **מופסק עפר.** כל שהוא בינתיים כגון פחות מג' בין ההוא סלע קטן למצר מי חשבינן ליה כסמוך למצר או לא ויהיה נמדד עמה: **בעי רב אשי.** אם תמצא לומר הפסק עפר בינתיים הוי הפסק אבל אם יש הפסק עפר מלמטה ואותה צונמא למעלה סמוך למצר אי נמי איפכא עפר מעט מלמעלה ולא גבוה ג' בעומק המחרישה וצונמא מלמטה מי אזלינן בתר עפר ונמדדין או דלמא צונמא עיקר ואין נמדדין: **מתני' בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל.** כלומר בשלמא אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שנמדדין במדת החבל לא פחות ולא יותר: **פיחת כל שהוא.** אלא היה בתוכו שדה בית כור אלא יכנה המוכר כפי הפחת והמקח קייס. ואע"ג דאמר רבא בפ' המוכר את הספינה (לעיל דף 5.) כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפי' פחות מכדי אוגאה חוזר ומוכה התם דמקח טעות הוי ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה דקיים להו לרבנן דניחא ליה לאוקה לקנות מה שימצא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קא"ל בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנכה ואם יותר תחזיר לי. ואע"ג דאין אוגאה לקרקעות ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משאות אבל היכא דמטעין זה את זה במדה צריך לנכות מן המדמים: **הוחיר קרקע כל שהוא.** על בית כור יחזיר למוכר. ולקמיה מפרש דמה שילקה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע או מעות: **ואם אמר.** לו מוכר ללוקח בשעת מכירה בית כור עפר אני מוכר לך בכך וכך הן חסר והן יתר ולא אמר לו מדה בחבל דאילו היכא דא"ל תרוייהו מדה בחבל הן חסר והן יתר פלוגתא דבן גנס היא לקמיה [קד:]: **אפי' פיחת רובע.** הקב לכל סאה דהיינו ל' רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו לבהכי הוי מחילה דכיון דאמר ליה בית כור אני מוכר לך דקאמר הן חסר והן יתר חסר או יתר מעט על בית כור קאמר אבל טובא לא דאם כן אמאי קאמר בית כור. ובגמרא בעי היכא דאמר ליה בית כור עפר סתמא ולא אמר ליה לא מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר מאי. והאי דקאמר אפי' פיחת רובע לסאה ולא קאמר אפי' פיחת ז' קבין ומחצה לכור לאשמועינן אתא דאפי' במכירה מועטת כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר רובע או יתר ואיכא חסר רובע או יתר רובע הגיעו דאע"ג דפליגי אמוראי בגמ' [קד.] גבי שני כורין דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל סאה דהוו להו בין הכל יותר מע' קבין לא הוי מחילה בפחות מכור כולהו מודו שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל סאה: **יתר מיכן.** יתר מרובע לכל סאה אם הותיר: **יעשה חשבון.** יחשב את כל היתר על בית כור ואפילו הרבעין עצמן כדמסיק לקמן בתמתיתין ויחשב כמה הותיר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור וכגון אלא החלו קרקעות שאם החלו לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר גם אם הוקרו יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר כל כך כדמפרש בגמרא [וסס] אבל אי כדקיימי קיימי לריך הלוקח ליתן כרצון המוכר שאם רצה מוכר יחזיר לו לוקח מעות דתקנת חכמים היא זו דמה יעשה המוכר בקרקע מועטת בפני עצמו שאינו חשוב שדה שלכך כופין את הלוקח ליקח דזה נהנה וזה אינו חסר או אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח הקרקע בעין שהרי מן הדין הוא דמחזיר לו קרקע שהרי לא קנה לוקח אלא בית כור ואם יחזיר לו לוקח למוכר מעות המוכר לא מן הדין אלא מתקנת חכמים ליפות כחו של מוכר שלא יהא נפסד אותו מיעוט קרקע דלא חזי ליה האי פורתא והאי יעשה חשבון אהוסיף יתר מכן קאי אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שם עשיית חשבון אלא יגבה לו מן הדמים דכיון דליכא בהאי שדה עפי ליכא לחיובא ליתן לו משדה אחר: הכי גרסינן בסדר המשנה **אאם שייר בשדה ט' קבין כו'.** כלומר האי דמחייבין לוקח ליתן מעות המוכר למוכר ייפוי כח דמוכר הוא משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו אלילו הוה ביה בהאי מוכר שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוו להו בין הכל ט' קבין אז מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין [דף יא.] דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה א' ומחצה אז יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר קרקע: **בגינה בית חצי קב.** דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה. יתר מרובע יעשה חשבון. שני רבעים דהיינו חצי קב מאתר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא [שם] בית רובע לחצי סאה הוי מחילה כלגבי שדה. יתר מחצי רובע יעשה חשבון. בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע. כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשנות אחרים ואין בהן ממש למבין: **ולא את הרובע כו'.** בגמרא [קד:] פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הל' רבעים דבית כור הימירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: **גמ' איבעיא להו בית כור עפר סתמא.** אי מוכר לך מהו דלא אמר ליה מדה בחבל ולא אמר ליה נמי הן חסר הן יתר לאמדה בחבל מדמינן ליה דסתם מי שמתנה למכור בית כור דעתו לנמנס ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש הן חסר הן יתר ואם פיחת כל שהוא יכנה ואם הותיר כל שהוא יחזיר או להן חסר הן יתר מדמינן ליה דמסתמא מחיל ליעים רובע לסאה ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני לדדין קבעי לה: אלא

כשיר מהו בשורה מהו איצטדינין מהו דרך עקלתון מהו [א]**תיקו תנא** [ב]**אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה** [ג]**ואם היה סמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה בעי רב פפא מופסק עפר בינתים מהו** [ד]**תיקו בעי רב אשי עפר מלמטה וצונמא למעלה עפר מלמעלה וצונמא מלמטה מהו** [ה]**תיקו: מתני' בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר** [ו]**ואם אמר הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון** [ח]**מה הוא מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ולמה אמרו מחזיר לו מעות** [ט]**לייפות כחו של מוכר** [י]**שאם שייר בשדה** [יא]**בית תשעה קבין** [יב]**ובגינה בית חצי קב וכדברי ר' עקיבא בית רובע מחזיר לו את הקרקע** [יג]**ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: גמ' איבעיא להו בית כור סתמא מאי תא שמע בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל**

פחות

פחות

עין משפט נר מצוה

א מתי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין נב טוש"ע ח"מ ס' ריח סעיף ג:

יא ב ג ד מתי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

יב ה מתי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"ד:

יג ו מתי' שם הל' ה' טוש"ע שם ס"ו:

יד ז מתי' שם הל' ו טוש"ע שם ס"ח:

טו ח ט מתי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט:

טז י מתי' שם טוש"ע שם סעיף י:

יז ב מתי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב ועיין הגה"ה:

יח ל מתי' שם הל' ז ט טוש"ע שם סעיף י וסעיף יב:

רבינו גרשום

כשיר. אע"ג דמובלעין הן בה' קבין אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלע בגוף ה' קבין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו נמדדין והם הכי נמי אליבא דר' חייא מי אמרינן להיכא דעשוין כשיר ומובלעין ברובה של שדה הואיל דלא מצי למיזרע בינתיים אע"ג דמובלעין ברובה אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלעין נינהו ברובה של שדה אע"ג דלא מצי למיזרע נמדדין והם הכי נמי קא מיבעיא ליה אליבא דבולהו אי עבדא כשורה או כאיצטדינין או דרך עקלתון מהו. מי אמרינן הואיל דלא מצי למזרע בינתייהו אין נמדדין או דלמא הואיל דלא הוי אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' ולית בהו אלא כשיעורייהו נמדדין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו תיקו: תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה. הכי פירושא דמתניתי' פחות מיכן נמדדין שאם לא היו גבוהין אלא ט' טפחים או ח' או ז' או ו' או ה' או ד' או ג' נמדדין ולדברי הכל פחות מג' כלבוד דמי ואתא ר' יצחק לפרש מתני' שאם היו בית ד' קבין נמדדין הואיל דמפוזרין נינהו והם הכי נמי כר' עקיבא ור' חייא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הואיל דבשדה מפוזרין נינהו אבל אם היה סלע יחידי אבן אחת מרוחבת בשדה לא בעי לבל השיעורין דוראי אין נמדדין עמה ואפי' אינה גבוהה מן הקרקע אלא כאצבע אין נמדד עמה דמתני' דקחני פחות מיכן נמדדין היינו להיכא דמפוזרין נינהו אבל אם הוא סלע יחידי לא אמרינן דפחות מג' כלבוד דמי וכגופה של קרקע דמי אלא הואיל דבצד אחד הוא ביחד מקום חשוב הוא בפני עצמו ואין נמדד דאליבא דבולהו אמוראי דלעיל קתני לה: ואם היה סמוך למצר. דמשום שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוו להו בין הכל ט' קבין אז מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין [דף יא.] דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה א' ומחצה אז יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר קרקע: **בגינה בית חצי קב.** דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה. יתר מרובע יעשה חשבון. שני רבעים דהיינו חצי קב מאתר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא [שם] בית רובע לחצי סאה הוי מחילה כלגבי שדה. יתר מחצי רובע יעשה חשבון. בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע. כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשנות אחרים ואין בהן ממש למבין: **ולא את הרובע כו'.** בגמרא [קד:] פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הל' רבעים דבית כור הימירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: **גמ' איבעיא להו בית כור עפר סתמא.** אי מוכר לך מהו דלא אמר ליה מדה בחבל ולא אמר ליה נמי הן חסר הן יתר לאמדה בחבל מדמינן ליה דסתם מי שמתנה למכור בית כור דעתו לנמנס ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש הן חסר הן יתר ואם פיחת כל שהוא יכנה ואם הותיר כל שהוא יחזיר או להן חסר הן יתר מדמינן ליה דמסתמא מחיל ליעים רובע לסאה ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני לדדין קבעי לה: אלא

מסורת הש"ס

א) מתוכות דף נא. [לעיל יא.].
ב) [אי כפין רש"י].

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה אם היה וכו' בית מיכנע קבין והוא שמובלעין בחמשת קבין אבל בפחות מה' קבין אינו נמדד עמה משמע בפחות מד':

רבינו גרשום (המשך)

והוי הפסק ונמדד הסלע עם השדה או דלמא כיון דלא מיתחזי עפר דמפסיק וצונמא סמוך למיצר לא הוי הפסק וחשיב בהדי מיצר ואין נמדד: **פיסקא** האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. כלומר כמו שמודדים בחבל שאינו לא יותר לא חסר: פיחת הימנו כל שהוא יכנה לו הלוקח למוכר מן הדמים כנגדן: הותיר לו כל שהוא יחזיר לו הלוקח למוכר מה שהותיר לו: ואם אמר לו המוכר בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. כלומר או כמעט חסר או כמעט יותר אפילו פיחת רובע הקב בקרקע לכל סאה של כור או הותיר רובע לסאה הגיעו ואינו חוזר הלוקח דהיינו לכור בית זרע ז' קבין ומחצה דל' סאין יש בכור ל' רביעיות של קב היינו ז' קבין ומחצה וכיון דלא דור בית זרע בז' קבין ומחצה א) וכיון דלא הויא היא פחות הדבר חשוב הגיעו אבל יותר מיכן שפיחת יותר מרובע לסאה או הותיר לו המוכר ח' קבין שלמין או יותר יעשה המוכר חשבון לגבי לוקח ויחזור לו כל העודף על הכור האחיל ועשה יותר מז' קבין וחצי: מה הוא מחזיר לו. הלוקח למוכר מעות: ואם רצה. המוכר: מחזיר לו. הלוקח מה שהותיר לו מן הקרקע: ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר. שאם רצה הלוקח להחזיר לו קרקע ולא מעות יכול המוכר לטעון ולומר האחיל שאין בו באותו ייתור שיעור שדה מה אעשה ממנו אין ראוי לכלום דעד ט' קבין חשוב שדה פחות מיכן לא משום הכי מחזיר לו מעות אם ירצה המוכר דברשותיה תליא מלתא ואם פיחת המוכר ללוקח יותר מרובע לסאה ברשותיה דמוכר הוא אם רצונו להחזיר לו קרקע להשלים כל הכור יעשה דלא מצי למיטען לוקח מה אעשה מההוא קרקע הואיל דלית ביה שיעור דאיהו מצי למיערב בהדי קרקע דקנה הוא ואם רצונו דמוכר יחזור ללוקח מעו' אבל אם שייר בשדה בית ט' קבין הואיל דאית ביה שיעור יחזיר לו הלוקח ולא מצי מוכר למיטען למאי חזיא לי דודאי חזיא דשדה היא. ואם שייר בגינה נמי שהותיר לו המוכר בית חצי קב אם רוצה הלוקח מחזיר לו למוכר אותו בית חצי קב בעל כרחו ולא מעות דחצי קב חשיב גינה כדאמר בפ"ק אין חולקין כו' ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה וכדברי ר' עקיבא עד שיהא בה בית רובע קב לזה ובית רובע קב לזה דבהכי חשוב גינה אליבא דר' עקיבא משום דת"ק סבר סאתים כחצר המשכן היינו דין גינה ומש"ה אמר חצי קב דהיינו עם המצר: בעי ר' אשי. אם תמצא לומר להיכא דמפסיק עפר בינתים הוי הפסקה ונמדד עמה הא קא מיבעיא לי אם עפר מפסיק למעלה בין הסלע למיצר וצונמא מלמטה ותחת העפר מקרב הסלע למיצר מהו מי אזלינן בתר העפר הנראה שמפסיק והויא הפסקה ונמדד עמה או דלמא כיון דמתחת העפר מגיע צונמא הסלע למיצר לא חשוב הפסקת עפר ואמרינן דשיירה עם המיצר ואינו נמדד. וכן נמי עפר מלמטה תחת הצונמא ומגיע עד המיצר וצונמא מלמעלה אזלינן בתר עפר

א) מלוי ל"ל וכן בפיחת רובע לסאה כיון דלא הוי הפחת דכר תשוב וכו'.

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דלגופה איצטריך ומשום סיפא דקתני מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל דתפוס לשון אחרון הלכך איצטריך למתני ברישא היכא דאמר ליה האי לו האי לחזלינן בתר ההוא ליטנא דאמר ליה אבל בסיפא דאמר לתרוייהו וסותרין זה את זה הלך אחר האחרון: **כבית כור עפר.** משמע קרוב לבית כור דמתחזי כבית כור אבל לא הוי בית כור ממש אלא לו פחות לו יותר: **הן חסר כו'.** כלומר לו שאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: **הגיעו.** אכולהו הגך תלתא ליטני קאי: **פרושי קמפרש.** דהן חסר הן יתר דסיפא ברישא קאי דקתני בית כור עפר אני מוכר לך והיינו האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ל"ש אם אמר לו בבית כור עפר אני מוכר לך ולא שנא אם אמר לו לבסוף הן חסר הן יתר לאחר שאמר בית כור עפר אני מוכר לך דבתרוייהו אמרינן הגיעו: **א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך כו'.** אם איתא דפרושי קמפרש הכי ה"ל למיתני בית כור עפר בבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: ומקשינן **ליפוס כחו של מוכר אמרי' אבל ליפוס כחו של לוקח לא מיישינן מידי.** דאפי' היכא דמפיק הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו לא כפינן למוכר למכור בתמיה: **שבעת קבין ומחצה לכור.** היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתני': **כופין את המוכר למכור.** את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנותו דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע דכופין על מדת סדום ה"ג עבוד רבנן תקנתא ללוקח שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אגל שדהו ויהא צריך להסמר ממנו והמוכר אינו ניזוק בכך דהא לא חזי למידי ההוא פורתא וה"ל זה נהנה וזה אינו חסר: ומשני **הכא כגון דהוה יקירא.** כלומר לעולם כדי ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דלעולם לא כפינן המוכר למכור בעל כרחו המותר אלא אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע כדקתני מתני' והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו אלא הכא במאי עסקינן כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר שאם רצה יחזיר לו לוקח מעות והך מרעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה והשתא זול מרעתא והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כשעת הזול דעכשיו: **דאמרי' ליה.** למוכר אי [אתה] מרעא [המותר] יהבת ליה ומעות אתה רוצה שיחזיר לך שקול מאותו [המותר] מעות כזולא דהשתא דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות לו חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דה"ל זה נהנה וזה אינו אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשער היוקר לא אמרינן אלא לו תן לו בזול לו טול קרקע שלך והאי דקתני ואת הלוקח ליקח היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול כופין את הלוקח ליקח משום ייפוי כח דמוכר [ד]דהתם לא מפסיד הלוקח מידי: **כשהוא נותן לו.** מוכר ללוקח: **כגון דהוה זולא מעיקרא.** דא"ל לוקח לא בעינן לקנות קרקע ביוקר דמעיקרא נמי אם לא מפני שמצאתיה בזול לא הייתי לוקחה וכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח לא ייפו חכמים כחו דמוכר הלכך אם רוצה מוכר לכפותו יתן לו כשעת שלקח דהיינו בזול דהשתא אית ליה טענה ללוקח ויקנה בעל כרחו: **אמר רב הונא ע' קבין שאמרו.** בתמני' דאם הותירו בשדה ליתנהו בתורת [ד]מכירה ולא בתורת עשיית חשבון ליפות כחו [ה]ללוקח אלא לחזרת קרקע: **ואפילו בבקעה גדולה.** שמחזקת י' כורין קאמר דמחזיר קרקע אע"ג דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין דס"ל לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה עפי לא הוי מחילה אלא יעשה חשבון וכן לבית כור דהוית ל' סאים ל' רבעים הוו מחילה עפי מל' רבעין דאיכא עפי מרובע לסאה יעשה חשבון עד דמטי לכו' קבין דהוית חזרה והני מילי בית כור אבל שני כורים דכי איכא רובע לכל סאה הוי עפי מע' קבין כל כך ודאי במכירת שדה אחת לא מחיל אינים הואיל ויש במותר חשיבות שדה ויחזיר לו קרקע ומיהו כל זמן דלא הוו ט' קבין מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה כגון בית ל"ה סאין אני מוכר לך ואיכא ל"ה רבעין מותר דהיינו ט' קבין חסר רובע הוי מחילה: **ורב נחמן אמר נותן ז' קבין כו'.** דלא שנא רובע אחד לסאה אחד ולא שנא אלף סאין הוו מחילה: ומי

פחות כל שהוא ינכה. מה שפ"ה דהא דאמר רבא כל דבר שבמדה אפי' פחות מכדי אוגאה אחד היינו במטלטלי אגב חורפיה לא עיין דבהדיא אייתי לה ברים פ"ב דקדושין (דף מב: וסס) אמקרקעי דאמר ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דטעו בעילוית אבל במשמתא לא כדרבא כו' ואור"י דרבא אייתי כשמדדו והטעהו במדה אבל הכא לא מדדו עדיין אלא בנאין למדוד ומתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין כ"כ שלא יהא לו פחות לו יותר[ו]: **פחות כל שהוא ינכה.** ואי"ת ולימא ליה דאדעתא דהכי לא זבני וי"ל דקאי בתוך השדה (ח) [ז]כדפרישית דמתחילה היה נמי יודע שאינו מכוין לגמרי:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. ולא קשיא רישא לסיפא דליטנא דאד מיניהו לאו דוקא ולא נקטיה אלא משום סיפא כדפ"ה: **פרושי קמפרש איזהו בית כור שהוא כבית כור כגון דאמר ליה** הן חסר הן יתר. תימה דתני הן חסר הן יתר בבית כור [ח](והן חסר והן יתר משמע טפי דהגיעו ממלאי) דמשמע בבית כור וי"ל דכי א"ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר איכא למימר תפוס לשון ראשון ולהכי תני ליה בבית כור:

אם כן אני מוכר לך אני מוכר [לך] למה לי. בכמה דוכתי דייק הכי ובכמה דוכתי לא דייק[ט]:

אלא לאו ש"מ **סתמא נמי כהן חסר הן יתר בו'.** דכיון דתנא רישא בית כור עפר סתמא דהגיעו אמאי איצטריך למיתני סיפא הן חסר הן יתר דכ"ש הוא וי"ל לאשמועינן דאפ"ה לוקח בית רובע אבל יתר מרובע לא א"נ תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא דא"ל הן חסר הן יתר תנא סיפא הן חסר הן יתר מכלל דרישא דלא קא"ל וכענין זה יש בכמה מקומות ותימה דרבי יצחק קאמר לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יותר אין נמדדין עמה הא אמר הכא דבית כור סתמא כהן חסר והן יתר דמי ואפילו לא היו טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמינא דהגיעו כ"ש השתא וי"ל דרבי יצחק לא קאמר אלא להצטרף[י] לפחות מרובע לסאה ולרשב"א נראה דלא קשיא מידי דהכא מיירי בעומד באותה שדה ורואה כמה יש בה אבל בזמנו ראוה אותה פשיטא ליה דהתם לא אמר הגיעו דאם התנה בית כור עפר למכור לו מי מצי למיתב ליה בית כור שהוא פחות רובע לסאה וסברא הוא דהתם אפילו ע"י מיכוי לא היה מקבל לוקח דא"ל אדעתא דהכי לא זבני אלא היה דעתו לקנות אלא בית כור אלא ובהכי מיירי רישא דמתניתין ולהכי א"ר יצחק דטרשין שאמרו בית ארבעת קבין אבל טפי לא דאי הוה חזיק להו כאילו אינן כלל אפילו לא היה חסר אלא קב חייב להשלים שלא קנה אלא בית כור אלא לגמרי: וכא

לו מעות כדי שלא יפסיד הלוקח: והתניא כשהוא נותן לו. המוכר ללוקח: נותן לו כשער שלקח ממנו. ביוקר אע"פ שמפסיד הלוקח דהשתא בשעת פרענן הוולה: מאי הא ברייתא דקתני נותן לו כשער שלקח ממנו דהוה זולא כשמכרה והשתא יקרא ונותן לו כשעת הזול בשעה שקנאה לוקח ולא מפסיד לוקח אבל בשעה שהותיר לו המוכר על ז' קבין ומחצה ידו על העליונה לקבל מן הלוקח איזה שירצה או קרקע או מעות: ואם שייר בשדה. היינו שהותיר אצל הלוקח בית ט' קבין חשוב שדה בפני עצמו ומחזיר: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו אפי' בבקעה גדולה. שאם מכר לו י' כורין בבקעה גדולה אחת או י"ב ובין כולן הותיר לו ט' קבין מחזיר לו דחשוב שדה בפני עצמו הוא ולא אמרינן הואיל דליכא לכל כור וכור ט' קבין להחזיר לו אינו מחזיר: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. דהיינו לכל סאה

ו) [גרסות כה. וס"נ עי' מדרש עב.], ב) רש"ל, ג) דהשתא. רש"ל, ד) נ"ל מחילה, ה) נ"ל דמוכר, ו) [וע"ע תוס' ב"מ יו: ד"ה כל דבר], ז) ס"ל כדמפרש והיינו רשב"א לקמן, ח) רש"ל מ"ש, ט) [ע' תוס' כבורות לא: ד"ה ל"ל וע' תוספות מ"ק כב: ד"ה ולשמתא], י) לפחות יותר מרובע כל"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פחות וכו' רש לומר דקאי כתוך השדה כדאפרש. נ"ב דומז על מה שכתבו בתוך כד"ה אלא לאו כשם רשב"א:

מוסף רש"י

אלא מהכא ליכא למשמע מינה. דוקא מתני' לאו דוקא דוקא, אלא מדא מייהו דוקא, או רישא לו סיפא, ומנא לידע אמנו ההוא דנגמר מעיה (שבת קבא ב).

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין כב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף מ:

כ ב ג מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעי' יח:

כא ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"י:

רבינו גרשום

מי אמרינן כמדה בחבל דמי או כהן חסר הן יתר דמי (ו) שאם פיחת רובע לסאה אית ליה כי האי דינא ותפשוט לך מהא: אימא סיפא וכו' והא סתמא כמדה בחבל דמי. ולא הגיעו: ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך וכו'. דהיינו סתמא אמר ליה. כבית כור עפר אני מוכר לך או הן חסר (או) הן יתר אני מוכר לך אפי' וכו'. ומדקתני להו אהדדי ש"מ דסתמא כהן חסר הן יתר דמי ותפשוט לך מהא: מהא לא תפשוט דהתם פרושי קא מפרש אי זהו בית כור. שאם אמר לו בית כור אני מוכר לך שהוא כבית כור. כלומר דהדאי להיכא דאמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך היינו משמע הן חסר הן יתר דהיינו כבית כור עפר ולא בית כור ממש דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו ודיניהו שוו אהדדי ואפי' היו שם נקעים או סלעים יתר מעשר נמדדין עמה ולפרושי אתא ולאיכא למשמע מהכא אם אמר ליה סתמא: מתקיף לה רב אשי אם כן הוא. דלפרושי אתא הא דקתני ברייתא תרי זימני אני מוכר לך למה לי ליתני בית כור עפר כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר ודאי [אי] תני הכי משמע כדקאמרת דלפרושי אתי אלא לאו ש"מ הואיל דקתני אכל חד אני מוכר לך סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר הגיעו: **עיר'** מהו וכו' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת ז' קבין ומחצה לכור. המוכר ללוקח או הותיר לו ז' קבין ומחצה הגיעו: יותר מיכן. כגון ח' קבין ומחצה אם פיחת לו המוכר ללוקח יותר מז' קבין ומחצה ואינו רוצה להשלים לו והלוקח רוצה להשלים לו כופין המוכר למכור ולהשלים לכור שלם והיינו ייפוי כח ללוקח. ואם הותיר לו המוכר יותר מז' קבין ומחצה והלוקח אינו רוצה לקנות ליתן דמים כופין אותו ללוקח דמצי למימר ליה המוכר הואיל דלית ביה שיעור שדה איני רוצה ליקחנו ויהיב ליה דמי אלמא דכי היכי דאמרי' ליפות כחו של מוכר אמרינן [ב] היכא דהותיר לו דמקבל כל מאי דבעי או קרקע או מעות וליפות כחו של לוקח לא אמרינן והכא טעמא מאי כופין את המוכר למכור דמשמע דהיינו ייפוי כח דלוקח כגון דהוה יקירא ארעא כשמכרה לו ופיחת לו יותר מז' קבין וזל השתא ואמרינן ליה הרשות בידך ליתן לו או מעות או קרקע אלא אי ארעא יהבת ליה להשלים הכור הב ליה כזולא דהשתא או תשלם

ו) נראה דחסר כאן וא"ל ת"ש בית כור עפר וכו' פיחת כ"ש יכנה וכו' הא סתמא כהן חסר או יתר דמי שאם פיחת וכו'. ב) נראה דא"ל ה"נ אמרינן ליפות כחו של לוקח: התם כגון וכו'. כלומר דהיכא דהותיר לו וכו'

ואי איכא מילתא יתירא [ה]**(דהוי) לתשעת קבין הדרי איתיביה רבא לר"ג שאם שייר בשדה בית תשעת קבין לאו דזבין ליה כוריים לא דזבין ליה כור ובגנה בית חצי קב לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה בעי רב אשי ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי** [א]**תיקו** [ב]**תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע** [ג]**בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק דרך הרבים מהו שתפסיק ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק תיקו: ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר: כלפי לייא** [ד]**תאני רבין בר רב נחמן** [ו]**לא את המותר בלבד מחזיר לו אלא את כל הרבעין כולן: מתני' מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל**

ואי איכא מילתא יתירא [ה]**(דהוי) לתשעת קבין הדרי איתיביה רבא לר"ג שאם שייר בשדה בית תשעת קבין לאו דזבין ליה כוריים לא דזבין ליה כור ובגנה בית חצי קב לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה בעי רב אשי ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי** [א]**תיקו** [ב]**תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע** [ג]**בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק דרך הרבים מהו שתפסיק ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק תיקו: ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר: כלפי לייא** [ד]**תאני רבין בר רב נחמן** [ו]**לא את המותר בלבד מחזיר לו אלא את כל הרבעין כולן: מתני' מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל**

למוכר: **מאי לאו דזבין ליה כוריים.** דהא לא קתני ואם שייר בבית כור ט' קבין כדקתני ריש"א בית כור עפר אני מוכר לך אלמא אפי' בנקעה גדולה קאמר ט' קבין הדרי למוכר וקשיא לר"ג דאמר מחילה הויין כל היכא דלא מטו טפי מרובע לכל סאה: ומשני **לא דזבין ליה כור.** דאריש"א קאי דאיירי בבית כור ועלה קתני דאי הוו ט' קבין הדרי דאיכא טפי מרובע לכל סאה ונפקא להו מתורת מחילה: ה"ג **וכגנה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה.** והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאתים ואפ"ה לא אמרי' נותן רובע לכל סאה ואי איכא יתירתא משהו למילתא דחצי קב הדר הא לא אמרי' אלא כיון דה"ל בין הכל שיעור גנה לא מחיל איעים כרב הונא והדר ואע"ג דלא מטו אלא רובע לסאה. ומשני לא דזבין ליה סאה גנה והלכך רובע הוא דהוי מחילה טפי מרובע ועשה חשבון אבל חצי קב דאיכא שיעור גנה הדר: ה"ג **וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה.** והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאה ואפ"ה לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה דהוי מחילה אלא כיון דהוי ליה בין כל המותרות שיעור גנה הדרי כרב הונא חצי רובע הוי מחילה לחצי סאה כי היכי דרובע הוי מחילה לסאה. ומשני דזבין ליה חצי סאה הלכך חצי רובע הוי מחילה וטפי מחצי רובע יעשה חשבון רובע דהוי שיעור גנה יחזיר. כן נראה בעיני ועיקר וכן מצאתי כתוב בספרים מדויקים. ולשונות אחרים יש ואין בהן ממש [ה] ואמרי' בית סאתים שיעור גנה בבית כור שיעור שדה והכל הוא ודברים ריקים דע' קבין שיעור שדה וחצי קב שיעור גנה וגם מפרשים דלר"ע לית ליה יעשה חשבון בגנה אלא רובע יחזיר פחות מרובע הוי מחילה והכל הבל דהא ודאי אית ליה מחילה כדפרישית דכי היכי דאמרן בשדה רובע לסאה הוי מחילה הוא הדין בחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה וכן לגנה חצי רובע לחצי סאה הוי מחילה יותר מחצי רובע לחצי סאה יעשה חשבון לר"ע כמו לרבנן אבל רובע לחצי סאה יחזיר לר"ע ולרבנן יעשה חשבון עד שיהו חצי קב מוספת על חצי סאה דהכי הוי שיעור גנה וגם מפרשים דרובע לסאה בגנה לרבנן יעשה חשבון כיתר מרובע לשדה ופחות מרובע הוי מחילה בגנה כרובע בשדה וכל סברות הללו הבל הן ומטעיין הן: **בעי רב אשי.** מכר לו שדה כגון שמכר לו סאה או סאתים והותירו יותר מב' רבעין לסאתים אבל אינן ט' קבין דהוו להו בתורת יעשה חשבון: **ונעשית גנה.** ביד לוקח קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע גדל נהר לגאן או נובע מעין לגאן דה"ל לאו לגנה דכתיב והשקית בגלך כגן הירק (דברים יא): **מהו.** מחזיר לו לוקח למוכר מי אזלינן בתר שעת מכירה ויעשה חשבון רלה נוטל מעות רלה נוטל קרקע או דלמא כיון דתקנתא דרבנן היא משום ייפוי כח דמוכר שלא יפסיד מיעוט קרקע שאין לאוי לכלוס השתא דה"ל חצי קב גנה וחשוב שדה צריך שיטול את שלו ויחזיר לו לוקח קרקע ולא מעות. א"נ מכרה כשהיא גנה ונתייבשה ונעשית שדה ביד לוקח מי אזלינן בתר שעת מכירה ויחזיר לו חצי קב ולא מעות או דלמא השתא נמי יש לנו לעשות תקנה למוכר הואיל ונעשית שדה ואין לאוי לו בפני עצמו ואם רלה יטול מעות או קרקע. ונראה בעיני דדוקא קמיבעיא ליה כגון דליכא בין שעת מכר לשעת מדידה אלא מורת חזרה ועשיית חשבון דממה נפשך ליכא מחילה אבל היכא דמעיקרא הוי מחילה ולבסוף לא הוי מחילה ודאי בתר מעיקרא אזלינן כיון דמתל מחל כגון אליבא דרב הונא שמכר לו מתחלה סאתים שדה והיו שם מותר ב' רבעים רובע לסאה דהוי מחילה והשתא נעשית גנה ביד לוקח והוי בתורת חזרה לרב הונא התם ודאי מודי רב אשי דבתר מעיקרא אזלינן שהרי מחל ונתן לו הב' רבעין וכן עיקר: **תנא אם היה.** ההוא שדה שמכר סמוך לשדהו אחר אפילו אם הותיר כל שהוא על ז' קבין ומחלה לכור מחזיר לו קרקע ולא יעשה חשבון דהא חזי לאיטרופי לשדהו ואע"ג דלא הוי ההוא מותר ט' קבין יחזיר לו קרקע דכיון דלא מפסיד מוכר בחזרת קרקע מידי לא נייפה כחו לכוף הלוקח לקנותו אבל אם הותיר כל שהוא על הבית כור כגון פחות מרובע לסאה א"נ ז' קבין ומחלה לכור דליכא טפי מרובע לסאה ודאי מחילה היא ולא הדר ליה לא קרקע ולא מעות וכן פסק רבינו חננאל. ואית דמפרשי דהאי כל שהוא אפילו פחות מרובע לסאה קאמר דיחזיר ולא מחל הואיל ויש לו שדה בסמוך לזה ולאו מילתא היא דא"כ מאי אהני ליה הן חסר הן יתר דקתני מתני' וא"נ לא אמר הן חסר הן יתר הא אוקמינן [ע"א] דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי: **בור מהו שתפסיק.** בין ההוא מותר לשדה ולא יחסב על שדהו ויעשה חשבון. ואם תמצא לומר דאינו מפסיק: **אמת המים מהו.** נראה בעיני דגרסינן דרך הרבים מהו כגון שיש כאן שביל של ט"ז אמה שהולכין ממנו לשדות אבל רה"ר ממש איכא למימר דאין לך הפסק גדול מזה. וכולהו באם תמצא לומר דאינו מפסיק מפרשינן להו: ופרכינן **כלפי לייא.** כנגד מה שונה במשנתנו כאן ולאן הדבר נוטה כדאמרינן בברכות (דף נח.) תאני לנהרא כגני לייא הקדירות שלמות הולכין לנהר לשאוב בהן מים אבל השבורין להיכן הולכין. וה"נ במתני' איפכא מסתברא דהמותר לא הוי מחילה אבל הרבעין אמרינן דהוו מחילה הלכך ה"ל למיתני כדמתרץ לא את המותר על הרבעים בלבד הוא מחזיר דיימא הרבעין כולן מחולין אלא גם את כל השלשים רבעין של בית כור הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע עובדא לא מחל מידי והוא הדין לענין הפחת דכיון דחסר טפי מרובע לסאה לא מחל מידי כדאמרינן לעיל אם בא לגפות מנפה את כולן וכ"ש לענין קרקע כדאמרינן בהמוכר פירות (לעיל דף לד.): **מתני' מדה בחבל כו'.** האומר לחבירו ב' לשונות הללו הסותרין זה את זה בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל לשון אחרון זה דהיינו הן חסר הן יתר את לשון הראשון דהיינו מדה בחבל ואפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו דס"ל להאי תנא דכל שני לשונות של מכירה שסותרין זה את זה תפוס לשון אחרון דחזר בו בתוך כדי דיבור מן הראשון: ביטל

הגיעו או לא: כלפי מה אתה אומר כן איפוך מסתברא דהכי איבעי ליה למיתנא כשהותיר יותר מן השיעור שמנו חכמים לא המותר בלבד הוא מחזיר לו הלוקח אלא כל הרבעים כולם שהן יותר על כור הוא מחזיר לו דהבא לנפות מנפה את כולן. תני רבין במתני' כדאפרש' ולא את המותר בלבד כו': **פיסקא** ואם אמר לו כלשון הזה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בכת אחת אי אמר ליה הכי ביטל הן חסר הן יתר את מדה בחבל ואזלי' בתר לשון אחרון. ואם פיחת רובע לסאה או הותיר רובע הגיעו. וכן אם אמר לו הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך

עין משפט נר מצוה

בב א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה י סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יג:
בג ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ט:
בד ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף י:

רבינו גרשום

ופסאה רובע הקב כדתני מתני': ואי איכא (יתירא למילתא) [מלתא יתירא]. דאיכא לכור אחד ט' קבין יותר מכולה שאר כורין מהדר ליה כולה מה שהותיר ליה על כל הכורין אפי' ז' קבין ומחצה דהבא לנפות מנפה את כולה ורב נחמן אתי להקל טפי מרב הונא גבי לוקח דרב הונא אמר ט' קבין אפי' בבקעה גדולה מצטרפין ומחזיר לו ולא אמרו דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה כדקתני מתני' ורב נחמן אמר דנותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור ולא מחזיר לו וכדקתני מתני' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו: מאי לאו דזבין ליה כוריים ואם שייר בשדה ט' קבין לא אמרינן דיהיב ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. אלמא מחזיר לו אותן ט' קבין וכדרב הונא וקשיא לרב נחמן: ומשני ליה לא דזבין ליה כור ולההוא כור הויא יתר ז' קבין ומחצה כדאמר רב נחמן: וכגנה. דין גנה סאתים ואם הותיר בגנה בית חצי קב מחזיר לו. מאי לאו דזבין ליה ד' סאין ובד' סאין הותיר לו חצי קב אלמא לא אמרי' דיהב לכל כור וכור ז' קבין ומחצה וקשי' לרב נחמן: לא דזבין סאתים. כדין גנה דהיינו אי איכא יתירא למילתא דט' קבין מהדר ליה: בית סאה הוי דין גנה לר' עקיבא ובית רובע גנה מאי לאו דזבין ליה סאתים טפי מגנה אליבא דר' עקיבא ואפ' הכי לא אמרינן דיהיב לכל סאה וסאה בית רובע. לא דזבין ליה סאה: בעי רב אשי. להיכא דשייר בשדה ט' קבין פשיטא לן דמחזיר כדקתני מתני' אבל הא מיבעיא לי להיכא דהותיר שדה מעיקרא ונעשית גנה כשמכרה לו מהו. מי אמרינן דאזלינן בתר מעיקרא ואם שייר בית ט' קבין מחזיר לו ולהיכא דהותיר ז' קבין ומחצה או פחות הגיעו או דלמא בתר השתא אזלינן ואם הותיר ז' קבין ומחצה מחזיר לו ד' איכא טפי מחצי קב כדין גנה והם הכי נמי להיכא דהוה גנה מעיקרא והשתא נעשית שדה מהו מי אזלינן בתר מעיקרא להיכא דהותיר חצי קב מחזיר לו או דלמא בתר השתא אזלינן דהוה ליה שדה (ולא) הגיעו תיקו: תנא אם היה אותו שדה שמכר סמוך לשדהו והותיר לו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע ולא הגיעו משום דחזיא ליה דסמוך לשדהו הוא אבל אם פיחת לו כרצונו דמוכר הוא כדאמרי' לעיל לייפות כחו של מוכר אמרי': בעי רב אשי להיכא דסמוך לשדהו ממש אפ' כל שהוא מחזיר לו קרקע בור מפסיק בינתים מהו. שתפסיק והגיעו והכי נמי אמת המים ורשות הרבים וריכבא דדיקלי שורה של דקלים מהו שתפסיק. מי אמרי' דהוה הפסקה ולא

מסורת הש"ס

ה) רס"ל מ"ז. ו) לעיל דף פג:. ז) לעיל דף לד:. ד) דמוכר. רס"ל.

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה ה"ג וכדברי וכו' ולאן כהן ממש דאמרי בית סאתים:

מוסף רש"י

לא את המותר בלבד מחזיר. לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר נגדו, אלא את כל הרבעין כולן. כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר. דהיכא דבא לגפות מנפה את כולו: (לעיל צד ב).

ביטל מדה כחבל הן חסר הן יתר. ואם פיחת כל שהוא יכנה ואם הותיר כל שהוא יחזיר: **דברי בן גנם.** ופליגי רבנן עליה בגמרא: **גמ' חולקין עליו חבירו.** דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקים דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון כדמפרש לקמיה ממתני' דמרחץ. ומיהו רב סבירא ליה כבן גנם כדלקמן בשמעתין [ע"ב] אמרי בי רב איספרא מאה מעי מאה מעי כו': **תניא.** בברא מציעא בפ' השואל: **ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר כו'.** דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך בי"ב זהובים לשנה דינר זהב לחדש ואותה שנה שנת עיבור היתה ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים כדתנן התם [ב"מ קנ.] המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר וחייב ליתן לו י"ג זהובים כדתנן נמי התם השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים והרי שתי הלשונות קותרין זה את זה: **יחלוקו.** יתן לו שכר חצי החדש דממון המוטל בספק חולקין דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון: **אי מהתם הוה אמינא.** דאין חולקין עליו חבריו על בן גנם דהתם נמי מודי בן גנם דיחלוקו משום דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה מלשון ראשון ותפוס לשון אחרון ונתעברה לשוכר אלא פרושי קמפרש דאינו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדין שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה כדי שיטול הדינר בכל חדש וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים יוכל להוציאו מביתו ואינו חייב להעמיד לו בית אחר הלכך כיון דאיכא למימר תפוס לשון אחרון דשמא חזר בו ואיכא למימר תפוס לשון ראשון דדלמא ליכא הכא לשון אחרון כלל אלא פירוש בעלמא לראשון הלכך יחלוקו: **אבל הכא.** בתמניתין: **דודאי הדר ביה.** שלשון אחרון מכחיש את הראשון אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון: **קא משמע לן.** רב דחלוקין עליו דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון דכיון דבתוך כדי דיבור אמר שני הלשונות אין ידוע על איזה נתכוין יותר ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון: **הלך אחר פחות שבלשונות.** אחר אותו הלשון שמפחית כחו של לוקח דמספקא (א) ליה אי תפוס לשון ראשון או אחרון ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה. הלכך היכא דאמר ליה מדה בחבל והן חסר והן יתר חזינן אם הותיר כל שהוא להכי אמר מדה בחבל ויחזיר ואם פיחת כל שהוא להכי מ"ל הן חסר הן יתר שהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור שלם והגיעו: ומתמה גמרא **זו ולא סבירא ליה.** מדקאמר שמואל זו דברי בן גנם ולא קאמר חולקין עליו חבריו על בן גנם כי היכי דאמר רב לעיל אלמא לא סבירא ליה כבן גנם דלא חזלינן אחר לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חבריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמעינן ר' אבא. ומשני טובא אתא לאשמעינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה בדינר אמר מדינר זהב לחדש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחדש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא

בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן גנם: **גמ'** אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חבריו על בן גנם מאי קא משמע לן תנינא [א]מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אי מהתם הוה אמינא התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא דודאי קא הדר ביה אימא לא קא משמע לן אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן גנם אבל חכמים אומרים [ב]הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה והא [ג]רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה אלא [ג]זו וסבירא ליה ומי סבירא ליה והאמר שמואל בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר אלא

ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו כו'. משמע מהכא דמספקא ליה לרבי יוסי אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החדש ובמתמורה (דף כה: ושם) ובמרובה (ב"ק דף עג:) מ"ר יוסי תמורת עולה תמורת שלמים דבריו קיימין והיינו תפוס שניהם ובנזיר בפ"ב (דף ט. ושם ד"ה אין) ובמנחות (דף קג: ושם) ובזבחים (דף ל. ושם) ובפסחים (דף נג:) אית ליה לר' יוסי דבגמר דבריו אחד נתפס וי"ל דבכולהו לר' יוסי כאילו הוליא שניהן יחד ולהכי הויא הכא ספיקא שהרי סותר זה את זה ואי אפשר לומר כאן שדעתו על שניהן אבל בתמורה ובמרובה להכי קאמר ר' יוסי תפוס לשון שניהן דאין סותר זה את זה והיא דזיר ומנחות וזבחים ופסחים דמפרש דבריו קאמר דבגמר דבריו אחד נתפס:

אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר. פירוש משום דהוי שוכר המוליא מחבירו עליו הראיה ואפילו הכי בסוף אחד כולו לשוכר משמע דאי תפס מוליא לא מפקינן מיניה וכן משמע בפ' שני דכתובות (דף כ. ושם) דתניא שניה החתומין על השטר ומתו ובאו שניה מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידן הוא זה אבל אונסים היו קטנים או פסולי עדות היו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבינן ביה תרי ותרי גינהו ומסיק רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה והשתא לענין מאי קתני בברייתא דאין נאמנין כיון דמוקמינן ממונא אחזקתיה ופירש הקונטרס התם לענין דאי תפס מלוה לא מפקינן מיניה ותימה דאם כן המוליא מחבירו היינו כל דאלים גבר ומאי פריך בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ושם) מהמחליף פרה בחמור כו' (ג) עד זה אומר של אבותי וזה אומר כו' דאמר כל דאלים גבר ופירשנו דלאו מסומכות קפריך דלית הלכתא כוותיה אלא מדסומכות נשמע לרבנן דהיכא דליכא חזקה דמרה קמא דמודו רבנן לסומכות דיחלוקו ומאי קשיא והא במחליף פרה בחמור אמרו רבנן דהמע"ה ואי תפס מוליא לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דאמרינן כל דאלים גבר ויש לומר דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור דאיכא חזקת מרה קמא ולא אמרי רבנן יחלוקו אלא המוליא מחבירו עליו הראיה כיון דאית ליה חזקה אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד לומר להם שיחלוקו ולא להגיחם לתפוס דאפילו רבנן מודו הכא לסומכות אבל קשיא בפרק קמא דבבא מציעא (דף ו: ושם ד"ה פוטר) מסיק גבי ספק בכור דתקפו כהן מוליאין אותו מידו אלמא היכא דאמרינן המע"ה לא מהניא תפיסה ויש לומר דבשמעתין היינו טעמא דכי לא בא עד סוף החדש דאמרינן דאודויי הוא דאודי ליה לפיכך כולו לשוכר אבל בא בתחלת החדש נראה דלא שייך כל כך אודויי אודי על חצי החדש ואי אודי [ד][אודי על הכל ומש"ה] יחלוקו והיא דפ"ב דכתובות (דף כ. ושם) מצי למימר משום דקא טעין טענת ברי מהניא ליה תפיסה אבל בספק בכור לא בא הכהן אלא מכח ספק אי נמי להכי נפקא מיניה דאין נאמנין דאי תפס המלוה קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה ובכתובות מפורש יותר: אלא

בה א מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ב ועי' במ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו ומהו שפסק הרשב"ם:

כו ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יד:

רבינו גרשום (המשך)

דכוליה ה) יהיב ליה את דינר ואיכא למימר נמי דפרושי קא מפרש ליה והכי קאמר י"ב זהובים לשנה דהיינו לכל חודש וחודש דינר ובדין הוא דלית ליה ליה למשכיר כלום מאותו דינר הואיל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוה ליה ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין ומשום הכי הכא חולקין את חודש העיבור ולא מצינן למיפשט מהכא דסבירא להו לרבנן דלא אזלי' בתר לשון אחרון אבל הכא בבתני' להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ודודאי הדר ביה מהא דאמר ליה מדה בחבל ואזיל בתר הן חסר הן יתר אימא לא דלא הוו חלוקין עליו חבריו על בן גנם אלא אזלי' בתר לשון אחרון דלא גמר ומקני ליה מאי דקאמר ליה מעיקרא קמ"ל ר' אבא דאפי' הכי חלוקין עליו חבריו ולא אזלינן בתר לשון אחרון: אחר פחות שבלשונות. אחר לשון שהוא קצר בין דאמר ליה מדה בחבל הן חסר הן יתר ובין דאמר ליה הן חסר הן יתר מדה בחבל לא ביטל האי מקמי האי ואזלינן בתר מדה בחבל דהיינו פחות שבלשונות דלשון קצר הוא: מדקאמר שמואל ד' דברי בן גנם מכלל דלא סבירא לבן גנם. והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה בין ליקח בין מוכר. משום דכל הכור מלא התנה לו ואכתי אינו מלא הלכך כל זמן שאינו מלא יכול לחזור בו: כור בל' סלע סאה בסלע דהיינו לשון אחרון דקאמר סאה בסלע ראשון ראשון סאה סאה שמדד קנה אלמא דאזלינן בתר לשון אחרון אליבא דשמואל וקשיא דשמואל אדשמואל: אלא זו דברי בן גנם וסבירא ליה כבן גנם דאזלינן בתר לשון אחרון: והאמר שמואל. משום הכי יחלוקו את חדש העיבור בבא המשכיר לתבוע שכירות באמצע חודש העיבור ונותן לו מחצי חודש הבא: אבל בבא המשכיר לתבוע בתחלת החדש כולו יהיב למשכיר משום דהאי דתפיש תפיש ואם איתא דסביר לשמואל דאזלינן בתר לשון אחרון אפי' בא המשכיר בסוף החדש כולו למשכיר מיבעי ליה דהא קאמר מדינר זהב לחדש דהיינו לשון אחרון וקשיא דשמואל אדשמואל:

ה) ל"ל ובין הוא דכוליה דינר יהיב ליה.

מסורת הש"ס

א) ב"מ קב., ב) שם: לעיל פו: [לקמן קו:], ג) [יומות סז.], ד) ל"ל ראשון מהר"ם, ה) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הלך וכו' דמספקא להו מ': (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' מהמחליף פרה בתמורה כו' על דרב נחמן דאמר זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי: (ג) רש"ל בגליון מהר"ם.

מוסף רש"י

כור בשלשים אני מוכר לך. לרך היה לו למעות מנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בלמוס מקנה לו לא פחות ולא יותר, הלכך אם מצן ראמ"ש שפסק ואפילו כרשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדות כולו, דהכא מדידה מעכנא דואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"ע אחין אחר הוא כל זמן אלא נמדד אחר אחרונה, ואע"פ שמצן הכ"ש אחין אינה משיכה מעלית, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך טוליה לא קני כדאמרינן בפרק הזהב (מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה ונולה ומשך את הפרה זלא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעליתא (לעיל פו ובע"ז ב"מ קב.). **ראשון ראשון קנה.** כיון דא"ל אחד בסלע כל אחד ואחד הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחד קנאה (ב"מ קב.) שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהוא מדה לוקח ובפיסעה, דקני ליה כליו, מ"ש בגרשות מוכר וכגון דא"ל מעיקרא יקנה לך כלך בגרשותי (לעיל פו).

רבינו גרשום

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דאזלי' בתר מדה בחבל דלשון אחרון הוא מדה בחבל כדברי בן גנם דס"ל דאזלינן בתר לשון אחרון: אמר ר' אבא בר ממל חלוקין עליו חבריו על בן גנם. דלא אזלינן בתר לשון אחרון: בשנים עשר עשר זהובים לשנה והזכיר גם מדינר זהב הדינו זהב לחדש שכך מגיע: יחלוקו את חדש העיבור. דיתן לו חצי זהוב וחצי מפסיד המשכיר דאם איתא דלא הוו חלוקין עליו חבריו כולו זהוב של חדש העיבור למשכיר הוה ליה למימר דהדינו תפוש לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חבריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמעינן ר' אבא. ומשני טובא אתא לאשמעינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה בדינר אמר מדינר זהב לחדש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחדש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא

עין משפט נר מצוה

(א) ג"מ קב., ב) שם: לעיל פו: [לקמן קו:], ג) [יומות סז.], ד) ל"ל ראשון מהר"ם, ה) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הלך וכו' דמספקא להו מ': (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' מהמחליף פרה בתמורה כו' על דרב נחמן דאמר זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי: (ג) רש"ל בגליון מהר"ם.

מוסף רש"י

כור בשלשים אני מוכר לך. לרך היה לו למעות מנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בלמוס מקנה לו לא פחות ולא יותר, הלכך אם מצן ראמ"ש שפסק ואפילו כרשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדות כולו, דהכא מדידה מעכנא דואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"ע אחין אחר הוא כל זמן אלא נמדד אחר אחרונה, ואע"פ שמצן הכ"ש אחין אינה משיכה מעליתא, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך טוליה לא קני כדאמרינן בפרק הזהב (מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה ונולה ומשך את הפרה זלא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעליתא (לעיל פו ובע"ז ב"מ קב.). **ראשון ראשון קנה.** כיון דא"ל אחד בסלע כל אחד ואחד הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחד קנאה (ב"מ קב.) שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהוא מדה לוקח ובפיסעה, דקני ליה כליו, מ"ש בגרשות מוכר וכגון דא"ל מעיקרא יקנה לך כלך בגרשותי (לעיל פו).

רבינו גרשום

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דאזלי' בתר מדה בחבל דלשון אחרון הוא מדה בחבל כדברי בן גנם דס"ל דאזלינן בתר לשון אחרון: אמר ר' אבא בר ממל חלוקין עליו חבריו על בן גנם. דלא אזלינן בתר לשון אחרון: בשנים עשר עשר זהובים לשנה והזכיר גם מדינר זהב הדינו זהב לחדש שכך מגיע: יחלוקו את חדש העיבור. דיתן לו חצי זהוב וחצי מפסיד המשכיר דאם איתא דלא הוו חלוקין עליו חבריו כולו זהוב של חדש העיבור למשכיר הוה ליה למימר דהדינו תפוש לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חבריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמעינן ר' אבא. ומשני טובא אתא לאשמעינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה בדינר אמר מדינר זהב לחדש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחדש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא